SUGGESTIONS FOR THE INTERPRETATION OF THE LITERARY TEXT FROM THE LITERARY IMAGOLOGY'S PERSPECTIVE

Elisaveta Iovu
PhD Student, The University of State „Dimitrie Cantemir", Republic of Moldova

Abstract: This article deals with the problem of interpreting text from the perspective of literary imagology. Various ways of interpreting the imagological results, presented by various comparators, are reviewed.They come up with a series of suggestions addressing the issues of xenophilia / xenophobia, intertextual, contextual and textual approaches (J. Leerssen), fundamental attitudes (D. H. Pageaux) and so on. There are arguments about the freedom of each imagologist to choose one of the ways of interpreting the text. Moreover, as a discipline is still under development, specialists can propose original ways of analysis. In turn, towards the end of the article, we recommend an algorithm for the analysis of imagotipic texts.

Keywords: Xenophilia, Xenophobia, Mania, Philia, Phobia, Ideology, Utopia.

Imagologia literară identifică în literatură imagini care reprezintă etnotipuri (*eng.* ethnotypes), stereotipuri, clișee despre o națiune/cultură străină sau despre propria națiune, iar rezultatele obţinute trec grila unor interpretări specifice disciplinei, adică a unei *interpretări imagologice*. Trebuie de accentuat faptul că imagologia literară lucrează, în primul rînd, cu reprezentările literare și furnizează dovada continuă că cercetările ei se află în spațiul literaturii.

Stereotipurile naționale sunt cel mai adesea formulate, perpetuate și diseminate prin intermediul operelor literare sau paraliterare: jurnalele, notele și însemnările de călătorie etc. Se poate spune că literatura, cultă sau populară, este un gen privilegiat al diseminării stereotipurilor. Redactarea unei opere literare este de lungă durată în comparație cu alte tipuri de surse analizate de celelalte imagologii (de exemplu: anchetele, sondajele, comunicările, discursurile, articolele etc.), iar acest fapt presupune că imaginile-etnotipuri/stereotipuri create în literatură sunt mai rezistente în timp.

De la apariția ei, imagologia literară a beneficiat de mai multe sisteme teoretice și concepte operaționale capabile să analizeze etnotipurile/stereotipurile din textele literare. În sensul clarificării instrumentelor de lucru și-au adus contribuția comparatiști europeni de mare valoare, printre care Joep Leerssen, D. H. Pageaux, J. M. Moura etc. Pentru a identifica noţiunile teoretice ale interpretărilor imagologice, putem ţine cont de cercetările despre *xenofilie/xenofobie*, de abordările *intertextuale, contextuale și textuale* efectuate de Joep Leerssen; de reflecţiile lui D. H. Pageaux cu privire la *atitudinile fundamentale*; ale lui J. M. Moura despre *ideologie și utopie*; ale M. Swiderska despre *alter/ alius/ imagine-temă*; precum și de *metoda hermeneutică* a lui Paul Ricoeur, care stă la baza unora din cele înșiruite mai sus.

Comparatistul olandez Joep Leerssen propune ca textele studiate de imagologie să fie interpretate prin prisma conceptelor de *xenofilie* și *xenofobie*. *Xenofilia* (*xeno* – „străin, parazit" provine din **gr.** *Xenos* „străin, oaspete") presupune simpatia pentru tot ce este străin, iar *xenofobia* este un fenomen de patologie socială constînd în teama și ostilitatea față de

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

străini[1]. Xenofilia se manifestă atunci cînd autorul, care descrie/reprezintă o alteritate în opera sa, simte simpatie față de ea. De regulă, textele imagotipice[2] în care sunt vizate culturile europene (de exemplu: imaginea germanilor/ englezilor în literatură etc.) sunt considerate discursuri ale xenofiliei. Cînd autorul simte teamă, dispreț și ură față de persoanele străine, din celălalt grup etnic, atunci avem cazul unei *xenofobii.* În discursurile xenofobiei intră de obicei considerațiile despre popoarele asiatice, africane sau despre minoritățile etnice şi marginali precum romii, evreii, homosexualii etc.

De asemenea, cercetătorul olandez propune ca imaginile-etnotipuri din textele imagotipice să fie interpretate din perspectiva abordărilor: *intertextuală, contextuală și textuală*. Prin *abordarea intertextuală* se are în vedere analiza unei imagini-etnotip/stereotip în contextul evoluției ei istorice. Se cere a fi cercetat dacă această imagine sau acest etnotip a mai apărut anterior într-o altă lucrare sau textul dat a propus-o în premieră. În acest scop, se analizează imaginea din prima sursă în comparație cu cele din sursele ulterioare. De exemplu, personajele evrei din romanul „*Ivanhoe"* de Walter Scott, vechiul bănuitor Isaac și frumoasa lui fiică Rebecca, nu pot fi înțelese fără a se cunoaște antecedentul intertextual al lui Shylock și al fiicei sale Jessica din opera lui Shakespeare. Profilul caracterizării etnotipului dat, susține Joep Leerssen, este rezultatul unei acumulări îndelungate de instanțe textuale individuale și această acumulare, la rîndul ei, reprezintă tabloul de sondare împotriva căruia instanța individuală reverberează[3].

Abordarea contextuală presupune analiza imaginilor despre Celălalt în funcție de condițiile istorice, politice și sociale în care acestea sunt prezente. Pentru a ilustra acest tip de analiză, cercetătorul olandez recurge la aceleași opere: „cînd analizăm de asemenea Shylock și Jessica sau Isaac și Rebecca, nu trebuie să ne deplasăm într-un canon atemporal al literaturii importante, dar trebuie să înțelegem operele «*Negustătorul din Veneția*» și «*Ivanhoe*» ca expresii ale țării lor și ale perioadei de origine. De exemplu, Shakespeare în Londra anului 1600, iar Walter Scott în Edinburgh, anul 1820, cu climatul lor poetic și politic de atunci și de după"[4].

În continuare Joep Leerssen susține ideea că imagologii trebuie să fie conștienți în procesul cercetării și de faptul că, în istoria literară, momentul de enunțare a acestor imagini-etnotipuri nu reprezintă tot ceea ce contează în înțelegerea unui text. Ceea ce trebuie neapărat să-l intereseze pe imagolog este faptul că aceste personaje își continuă cariera literară adaptîndu-se la diferite situații. De aceea Shylock a lui Shakespeare ar trebui să fie situat nu numai în Londra anului 1600, dar, în mod ideal, și în momentele următoare, în care acel joc canonic a fost reprodus, reciclat, re-pus în scenă. Cercetătorii trebuie să analizeze atît istoricitatea producției, cît și a recepției, adică să negocieze aceea dublă istoricitate a personajului atît de tipică literaturii.

Analiza textuală presupune studiul funcționării acestor imagini-etnotipuri despre o persoană/ cultură/ națiune străină în autonomia textului. Vor fi analizate următoarele aspecte: tipul de text și genul literar (liric, epic, dramatic, specia literară); locul pe care îl ocupă alteritatea în acest text (personaj principal / secundar / episodic); importanța și scopul imaginilor în conturarea portretului Celuilalt (pozitive/ negative); relațiile alterității (personajul Străinul) cu celelalte tipuri de personaje din operă; rolul alterității în text; asemănarea sau neasemănarea alterității cu restul indivizilor care fac parte din națiunea sa.

[1] *Xenofobie*. DEX online. https://dexonline.ro/definitie/xenofobie
[2] Ne permitem să numim textele studiate de imagologie „imagotipice", datorită comparatistului francez D.H. Pageaux. În „*Literatura generală şi comparată",* susține că „textele studiate de imagologie, denumite cîteodată *imagotipice*, sunt texte în parte programate, mai mult sau mai puțin interpretabile (decodabile) de către publicul care cunoaște imaginea, ca întreg sau fragment din cultura, vocabularul prin care este afirmată", p. 84
[3] Leerssen, Joep, 2016, p. 20
[4] Ibidem, p. 20

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

Pentru a efectua o analiză corectă, imagologul trebuie să interacţioneze cu celelalte discipline umaniste, imagologia avînd un caracter interdisciplinar.

Prin urmare, în viziunea comparatistului olandez, cercetarea imagologică textuală presupune analize atît în context literar, istoric, cît şi geografic, social-politic etc. De aceea, pentru efectuarea unor cercetări de amploare, imagologul are libertatea totală să navigheze prin apele tuturor disciplinelor umaniste, demonstrînd încă odată caracterul interdisciplinar al imagologiei.

Pornind de la interpretarea de text propusă de Leerssen, cercetătorul francez Daniel-Henri Pageaux ia în calcul *atitudinile fundamentale (sau modelul simbolic)* ale autorilor faţă de celălalt. El propune trei atitudini fundamentale de care trebuie să se ţină cont: *manie, filie şi fobie.* Observăm că cercetătorul francez are, pe lîngă cele două ale lui Leerssen, şi o a treia noţiune – *manie*. Această atitudine fundamentală se referă la operele în care autorul divinizează o persoană/ cultură/ naţiune străină, o consideră superioară faţă de naţiunea/ cultura din care face parte el însuşi sau cînd are o pasiune faţă de persoana străină. În momentul în care autorul valorizează exagerat o alteritate, susţine Pageaux, acest lucru conduce la o depreciere a culturii de origine. Această atitudine există într-adevăr, atunci cînd reprezentarea străinătăţii se revendică mai mult dintr-un miraj, decît dintr-o imagine (ex. anglomanie; francomanie sau rusomanie)[5].

Prin *fobie* se are în vedere procesul invers, de negare, de disprețuire, de ură faţă de persoana/ cultura/ naţiunea străină. La fobie pot fi trecute operele în care autorul proiectează imagini-etnotipuri nefavorabile străinului, dar care manifestă admiraţie faţă de naţiunea proprie. Din aceste considerente, ar putea să apară de asemenea acel efect de *miraj* al scriitorilor despre propria cultură/ naţiune, de care avertizau încă Carré[6] şi Guyard[7].

Filia se manifestă în operele în care autorul percepe pozitiv un străin şi nu încearcă să discrediteze cultura/naţiunea din care face parte el însuşi. Aici are loc dialogul intercultural dintre autor şi străin, mai bine zis: „filia este alimentată din cunoaşteri şi recunoaşteri reciproce, din schimburi critice şi dialoguri de la egal la egal. […] încearcă să impună un traiect dificil, exigent, care trece prin sentimentul recunoaşterii Celuilalt, trăind alături de Eu, în faţa Eului, nici superior, nici inferior, singular, de neînlocuit[8]. Gheorghe Laşcu, cercetător român, susţine că „filia" pe care o menţionează Pageaux, înseamnă că autorul acceptă străinul „fără prejudecăţi, valorizîndu-l în ce are unic şi irepetabil, fără ca prin aceasta să producă o depreciere a imaginii proprii"[9].

Teoreticianul francez se întreabă dacă ar mai exista şi o a patra atitudine fundamentală. Şi tot el vine cu un răspuns plauzibil, susţinînd ideea că aceasta ar putea să existe uneori şi ar putea fi reprezentată în condiţiile în care fenomenul de schimb, de dialog este desfiinţat, făcînd loc altor ansambluri noi, care au rolul să unifice sau să reconstruiască unitatea pierdută: ca panslavismul, pangermanismul, cosmopolitismul, şi alte internaţionalisme, (cum ar fi „ideea latină", sionismul, ortodoxismul, francofonia etc.), unde e mai greu de stabilit orientările pozitive sau negative [10].

Referitor la atitudinile fundamentale propuse de Pageaux, cercetătoarea portugheză M. J. Simões afirmă că acestea sunt „nişte distincţii axiale" în ceea ce priveşte stabilirea naturii sau a tipului de relaţie imagologică. Cercetătoarea consideră că, pe lîngă acestea patru

[5] Pageaux, D. H, 2000, p. 96
[6] Jean-Marie Carré este considerat fondatorul şcolii franceze de imagologie, care deschide perspectivele prin lucrarea sa „*Les ecrivains francais et le mirage allemande* 1800-1940", (1947).
[7] M. F. Guyard (n.1921), un discipol a lui Carré, este acel care se ocupă de ordonarea definiţiilor referitor la cunoaşterea străinului în literatură, în capitolul VIII, *L'etranger tel qu'on le voit* (din manualul „*La littérature comparée"*, 1951).
[8] Pageaux, D. H, 2000, p. 97
[9] Laşcu, Gheorghe. http://phantasma.lett.ubbcluj.ro/?p=2782
[10] Pageaux, *op.cit*., p. 97

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

principale, ținînd seama de „principiile recursivității și reciprocității dialogice", sunt posibile descoperirea altor tipuri de relații cu „celălalt", care apar configurate în narațiune ca expresii tematice[11].

Cercetătorul român, Paul Cornea este de părerea că aceste atitudini fundamentale ale lui Pageaux nu fac altceva decît să accentueze tipurile de relații dintre *noi* și *ceilalți*, dintre *cunoscut* și *străin*, care se manifestă pe un larg segment de la ostilitate pînă la desfășurarea unui dialog: „Pageaux distinge între «manie», «fobie» și «filie», adică între supraevaluarea culturii străine (ce ar duce la snobism, la pastișă sau la mimetism vulgar), xenofobie (ostilitate nediferențiată pentru tot ceea ce este străin) și relația dialogică, de la egal la egal"[12].

D. H. Pageaux propune ca „Străinul", ca personaj literar al textelor imagotipice, să fie caracterizat atît din punct de vedere morfologic (trăsături fizice, gesturi, vorbire), cît și din cel lexical, în care să se ia în vedere, „acele *a priori* posibile care determină elaborarea imaginii unui personaj și linia de demarcație dintre personaje sau dintre Eu și personaje. Vom fi deci atenți la fiecare procedeu de includere și excludere, susține Pageaux, la alegerea personajelor masculine și feminine, la stabilirea genului (masculin/feminin) în funcție de apartenența politică și culturală, spre exemplu. Trebuie subliniat sistemul de calificare diferențială care permite formularea alterității prin intermediul unor perechi opoziționale: sălbatic *versus* civilizat, barbar *versus* cult, om *versus* animal (ființă umană *versus* animalizată), adult *versus* copil (sau ființă infantilizată), ființă superioară *versus* inferioară. Vom observa cum unele structuri pot intersecta principiile de scriere, de nominalizare, transformîndu-le în principii de dominare simbolică"[13].

Un alt cercetător francez, Jean-Marc Moura, reprezentant al școlii franceze de imagologie, propune o interpretare imagologică prin filiera conceptelor de *ideologie* și *utopie*, care are la bază, în mare parte, teoria hermeneutică a lui Paul Ricoeur despre imagine și fantezie. Această metodă interpretativă s-a dovedit a fi una importantă în consolidarea conceptelor teoretice cu privire la implementarea interpretării imagologice contemporane, stînd la baza unor analize în ceea ce privește imaginea străinului în literatură. Jean-Marc Moura a aplicat acest concept teoretic în studiul său despre imaginea Lumii a Treia în romanele franceze din anii '50-'80. Cercetătorul a chestionat imaginile sub trei aspecte: 1. ca reprezentare a ciudatului sau străinului; 2. ca produs al națiunii, culturii sau societății; 3. ca produs creat de un anumit autor[14].

Ricoeur consideră că imaginile despre Celălalt (străin/ ciudat) nu reprezintă o reflectare a realității, ele aparținînd prin referință la o idee sau la un sistem de valori înainte de a fi reprezentate în operele literare. Din aceste considerente, imaginile ar trebui analizate ca tropi literari, și nu ca o reflecție a realității. Bazîndu-se pe această teorie, Moura accentuează și el faptul că tipul acesta de imagini ar trebui considerate tropi literari, care urmează a fi trecuți printr-o grilă interdisciplinară. Prin urmare, interpretarea unei imagini a străinului trebuie făcută, potrivit cercetătorului francez, în două etape. În primul rînd, este necesar să se studieze contextul cultural în care apare imaginea și, ulterior, apariția ei în textele literare[15].

Totodată, Moura distinge două tipuri de imagini-etnotip (stereotipuri/ imago-tipuri) pe care le studiază imagologia: *reproductive* și *productive*. Imaginile *reproductive* sunt acele imagini care circulă în societate, fiind transmise de grupul etnic din care face parte autorul. Acesta, în cazul dat doar le reproduce în opera literară. Imaginile *productive* sunt acelea care sunt create/ inventate de autor în opera sa. Comparatistul francez susține că imaginile reproductive „pot fi considerate o reflectare a stereotipului colectiv", iar cele productive „o

[11]Simões, Maria João, 2007, p. 44
[12] Cornea, Paul, 2008, p.247
[13] Pageaux, D. H, 2000, p. 92-93
[14] Sanchez Romero, Manuel, 2005, p. 13
[15] Ibidem

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

nouă creație, o inovație a forței creatoare în textele unui autor hotărît, care se distanțează de imaginile sociale sau colective”[16].

Pornind de la teoria lui Ricoeur, după cum am menționat mai sus, Moura analizează tipologia imaginii literare a ciudatului prin conceptele de *ideologie și utopie*. Prin ideologie se înțelege că imaginile (atît reproductive, cît și productive) care sunt utilizate de autor în opera sa privind un anumit grup/ națiune, sunt create cu un scop: fie pentru a întări o identitate a unui grup/ națiune, fie pentru discreditarea alteia. Iar prin utopie se are în vedere ca aceste imagini au și o funcție de subversiune socială[17].

Małgorzata Świderska, cercetătoare de origine poloneză, consideră că, „ideologia" în concepția lui Ricoeur, este o formă de imaginație prin care are loc reproducerea tradițiilor sociale și culturale și este o expresie a memoriei narative a unei societăți sau a unui grup social. În schimb, „utopia" este o formă de imaginație productivă, care schimbă societatea și lumea, și exprimă dorința pentru un viitor alternativ mai bun, „nou" sau „diferit". Ideologia și utopia se completează reciproc și sunt legate dialectic[18]. Cercetătoarea mai susține că ideologia contribuie la formarea și menținerea așa-numitei identități narative, împiedicînd apariția formelor patologice de utopie. Utopia servește ca o critică a ideologiei, corectîndu-i formele ei sclerotice[19].

Moura prezintă drept exemplu de imagine *ideologică* pe cea a Spaniei și spaniolilor din literatura franceză a secolului al XVIII-lea. Spania a fost pentru Franța un ideal negativ, opusul națiunii luminate, și această percepție a contribuit la întărirea identității franceze. De asemenea, Moura indică continentul asiatic care apare în lucrări precum „*Morgenlandfahrt”* („*Călătorie spre Est*”) (1931) și „*Siddhartha”* (1922), ambele scrise de Hermann Hesse, drept exemplu de viziune *utopică*, de imagine subversivă a unei alterități idealizate și alternative la cultura europeană[20].

Tot în acest context putem exemplifica opera „*De l’Allemagne”*, scrisă de Madame de Staël (publicată în 1913 la Londra și apoi la Paris în 1914), care a fost acuzată de impunerea unei viziuni utopice. Se știe că această carte a influențat mult și pentru o perioadă îndelungată concepția francezilor despre imaginea Germaniei, una extrem de idealizată. În timp ce se vorbea despre Germania lui Weimar sau a lui Goethe, germanii cucereau Franța și îi impuneau restricții. J. M. Carré, fondator și promotor al imagologiei franceze, menționează că în opera *De l’Allemagne* „există prejudecăți, există și o eroare istorică. Această literatură germană și speculativă, nepotrivită pentru acțiune, pierdută în visul său, fără caracter, fără acțiune și libertate. La un an după apariția cărții [lui Madame de Staël], un general prusac era guvernator al Parisului, regele Prusiei a intrat cu grenadierii, diplomații și oamenii săi de știință. Evenimentele au fost atît de precipitate pentru că imaginea ei nu mai corespunde realității. În 1914 cartea sa a fost deja un anacronism”[21].

Pornind de la distincția imaginilor ideologice și/sau utopice în relația cu imaginarul social și funcționalitatea lor în cadrul textului, se poate analiza fantezia literară *productivă* în relația sa cu fantezia literară *reproductivă*. Schimbarea accentului servește imagologia ca să evite concluziile simpliste de sorginte sociologică în care imaginile sunt abordate ca și cum ele ar fi fost realitate sau mijloc de a critica acea realitate. Din cele expuse de Moura (și Riceour) se subînțelege că textele imagotipice ar putea fi caracterizate din perspectiva tensiunii pe care o generează aceste concepte de *utopie* și *ideologie*, pentru a putea arăta fie o

[16] Moura, J.M, 1992, p. 280
[17] *Ibidem,* p. 280
[18] Świderska, Małgorzata, 2013, p. 3
[19] *Ibidem,* p. 3
[20] Sanchez Romero, Manuel, 2005, p. 14
[21] Carré, Jean Marie, 1928, p. 239

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

funcție ideologică, fie o funcție utopico-subversivă a imaginilor/stereotipurilor transmise prin intermediul operelor literare.

Bazîndu-se pe hermeneutica menționată mai sus a lui Paul Ricoeur și pe propunerile imagologice ale lui Jean-Marc Moura, Manuel Sanchez Romero propune criteriul de patru puncte relevante în cercetarea imago-tipurilor din lucrările literare. Acestea sunt următoarele:

1. *Imagotipuri supranaționale*. În primul rînd, este necesar să se analizeze prin comparație modul în care imagotipurile au provenit și au evoluat în alte țări, pentru a verifica dacă este vorba despre imagotipuri supranaționale. În acest sens, este necesar să se specifice dacă imaginile au avut un efect (similar) internațional, dacă au o funcție multinațională, adică dacă există o macrostructură multinațională.

2. *Imagotipuri ca rod al imaginației productive*. În al doilea rînd, se iau în vedere imago-tipurile literaturii naționale și, în genere, ale imaginarului social al țării din care face parte autorul. Auto- și hetero-imaginile sunt în mod necesar influențate de timpul în care scriitorul trăiește. Prin urmare, este necesar să se investigheze, originea și evoluția imagotipurilor atît în societate (în *imaginarul social),* cît și în literatura timpului, precum și a țării din care autorul este originar. Se va verifica, în ultima instanță, dacă există coincidențe cu imagotipurile obținute în primul punct.

3. *Viziunea autorului asupra lumii*. În al treilea rînd, se va vedea dacă un autor are în convingerile sale informații personale despre o anumită țară, adică dacă autorul a avut anterior *imagotipuri*, dacă acestea sunt efectul unei forțe imaginare (*imaginație productivă*) sau, dimpotrivă, sunt moștenite de la imaginarul social(*imaginație reproductivă*). Se va observa dacă imagotipurile obținute prin analiza descrisă în primul punct sunt similare cu cele din al doilea punct. În acest fel, se verifică dacă, în viziunea autorilor asupra lumii, imaginile prezentate sunt ideologice și/sau utopice.

4. *Exercițiu de critică textuală.* Cercetătorul spaniol susține că la acest criteriu este necesar un exercițiu de critică textuală. În acest context trebuie de concretizat cu ce scop autorul a decis să utilizeze *imagotipuri (supranaționale*), care sunt transformate în teme literare și dacă acestea, conform metodei interpretative a lui Ricoeur și Moura, sunt rodul *imaginației reproductive* sau din contra al *imaginației productive.* În acest plan, se analizează de asemenea imaginea omului, adică felul în care autorul reprezintă ciudatul, în funcție de imaginația productivă / reproductivă. Totodată este abordată și evoluția acestor imagotipuri (teme sau motive), atît în opera autorului analizat, cît și în literatură în general. În rezultat, se analizează imagotipurile prin interpretarea imanentă din text și se compară cu cele obținute la criteriile anterioare. Se observă dacă acestea sunt în contrast cu celelalte și cum ele s-au influențat reciproc[22].

După cum observăm, fiecare criteriu propus de cercetător se află circumscris unui cerc hermeneutic, deoarece imagotipurile analizate în al patrulea punct pot fi, la rîndul lor, verificate și investigate prin confruntarea lor cu imagotipurile supranaționale (primul punct) sau cu imagotipuri ale literaturii naționale și a imaginarului social al țării din care face parte autorul (al doilea punct), precum și cu viziunea sa asupra lumii (al treilea punct). M. R. Sanchez accentuează și demonstrează caracterul interdisciplinar al imagologiei comparative.

Małgorzata Świderska vine cu o concepție imagologică de interpretare a imaginilor etnice, naționale și/ sau (inter)culturale a străinătății în operele literare, bazate în mare parte pe concepțiile comparatiștilor francezi, J. M. Moura[23] și Ricoeur[24], dar și lucrările de valoare a lui H. Dyserinck. Cercetătoarea a aplicat această metodă de interpretare la analiza operelor:

[22] Sanchez Romero, Manuel, 2005, pp. 24-25

[23] Moura, Jean-Marc. *L'Image du tiers monde dans le roman français contemporain* (1992); *L'imagologie littéraire, essai de mise au point historique et critique*. (1992) ; *Études d'images, postcolonialisme et francophonie: quelques perspectives* (1999).

[24] În special lucrările: *Du texte à l'action. Essais d'herméneutique* (1986); și *Multiple étrangeté* (2000)

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

„*Divertimento No I*" (1924) și „*Das letzte Abenteuer. Ein Ritter-Roman*" (versiunea a treia 1936) de Heimito von Doderer (1896-1966).

Cercetătoarea propune ca imaginile pe care le studiază imagologia să fie interpretate prin abordarea celor trei concepte: *Alter, Alius* și „*imagotheme*" (în traducere din limba engleză ar însemna *imagine-temă* sau *temă-imagine*). *Alter* / *Alius* reprezintă în viziunea cercetătoarei, „două tipuri de personaje complementare de ciudați sau străini"[25]. Sensurile conceptelor sunt în concordanță cu cele ale lui Moura, dar totodată și cu cele ale lui Ricoeur, făcînd referire la ideologie și utopie. Cercetătoarea poloneză înțelege că imaginile despre celălalt sunt mediate, pe de o parte, ca forme de imaginație reproductivă sau ideologică, în sensul lui Ricoeur și, pe de altă parte, ca forme de producție – adică de imaginație utopică. „Imaginile literare ale națiunilor sau grupurilor etnice apar în principal ca personaje literare. Caracterele ideologice servesc ca un contrast pozitiv sau negativ un anumit grup etnic, națiune sau cultură și au o funcție de restaurare și integrare: personaje utopice provoacă identitatea unui astfel de grup, națiune sau cultură[26].

În viziunea cercetătoarei, un *alter* este un personaj literar care reprezintă străinul, adică unul dintre cei doi „ceilalți" (străinul sau/și ciudatul), care sunt totodată similari și complementari. Personajele *Alter* reprezintă ideologia unui anumit grup, națiune sau cultură și sunt construite în mare parte ca stereotipuri etnice sau naționale, pozitive sau negative. Un *alius* este, de asemenea, un ciudat sau un străin, dar el/ea este situat în afara lumii unui anumit grup, națiune sau cultură. Personajele *Alius* au funcții predominant simbolice sau mitice. Ei sunt subversivi și pun la îndoială ideologia unui anumit grup etnic sau națiune. Aceste două tipuri de personaje literare ar trebui să fie interpretate mereu în contextul lor cultural, mai susține cercetătoarea[27].

Al treilea concept, *imagine-temă*, reprezintă imaginea Celuilalt (al Străinului, Ciudatului), care poate avea un caracter ideologic sau utopic. Conceptul este compus din elemente pe care cercetătoarea le numește *imagemes*[28]. Acestea se pot manifesta ca personaje literare sau ca orice element al unei anumite culturi naționale sau a altor culturi care apar în text, de exemplu: nume de artiști, filozofi, scriitori, politicieni și alți reprezentanți ai unei anumite națiuni sau grup etnic[29].

Luînd în considerare aceste propuneri de interpretare imagologică (sau de interpretare a rezultatelor), fiecare cercetător este în puterea de a alege tipul de reprezentare pe care îl consideră cel mai adecvat pentru cercetarea lui sau poate să propună unul original. Analizînd orice cultură străină, acesta trebuie să ia în considerare sfaturile propuse de comparatiștii de referință în domeniu, care le va asigura efectuarea unei analize complexe și corecte. De exemplu, un comparatist ungar susține că „dacă un cercetător occidental studiază lucrările orientale, orice corecție a analizei sale de către un savant oriental ar trebui să fie binevenită și luată serios în considerare"[30].

Klaus Heitman avertizează asupra faptului că un autor, atunci cînd decide să zugrăvească o alteritate în opera sa, trebuie să fie foarte atent la imaginile pe care le creează și disemnează, întrucît lucrarea sa ar putea, fie să știrbească din prestigiul alterității, fie, din contra, să creeze un miraj despre această cultură străină: „ca orice tablou și calitatea imaginii unei națiuni […] depinde nu numai de cunoașterea intimă de către executant a personajului pe care urmează a-l desena, de efortul său de a-i sesiza exact particularitățile, ci și de atitudinea

[25] Świderska, Małgorzata, 2013, p. 3
[26] *Ibidem,* p. 3
[27] *Ibidem*
[28] Noțiunea de *imagem* este de origine portugheză și înseamnă*: imagine* cu sensul de „reprezentare mentală a ceva văzut sau imaginat".
[29] Świderska, Małgorzata, *op. cit.*, p. 3
[30] Tötösy de Zepetnek, Steven, 1999,p. 10

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

față de subiect, de interesul ce i-l poartă, de sentimentele ce-l animă față de acesta, ca și de împrejurările în care se săvîrșește actul creației. Principiul, formulat de teoria cunoașterii, că nu există o restituire obiectivă a realității obiectului și că în orice reproducere a realității se reflectă nu numai obiectul, ci și subiectivitatea pictorului, este valabil într-o foarte mare măsură și atunci cînd națiuni străine sunt privite prin prisma unor observatori de peste hotare. Căci tocmai în astfel de cazuri, orice constatare, orice judecată este părtinitoare, iar ideile percepute nu pot fi evitate nici de cel mai sincer efort de obiectivitate și de imparțialitate. Și chiar dacă gradul de precondiționare nu poate fi determinat în fiecare caz în parte, iar relația dintre componentele obiectiv și subiectiv determinate ale unei imagini etnice nu poate fi, de obicei, stabilită cu precizie..."[31]. La fel și imagologul ar trebui să acorde atenție sporită la cine este autorul lucrării, ce sensuri ale stereotipurilor încearcă să transmită acesta prin operele sale. Prin urmare, imagologul trebuie să ia în considerare foarte multe aspecte.

În cele ce urmează, vă propunem un *Algoritm de analiză al textelor imagotipice*. În baza celor enunțate mai sus, am încercat să elaborăm un algoritm de analiză al tuturor textelor imagotipice. Acesta presupune chestionarea textelor sub următoare aspecte:

1. *Date generale despre autor și operă*:
   a) Autorul/Naratorul aparține națiunii descrise de el/ conviețuiește cu alteritatea/ este călător/ descrie țara din auzite;
   b) Cine face o anumită afirmație? Cui i se adresează?
   c) De ce pentru autor este importantă atitudinea respectivă?
   d) Care este strategia sa de convingere?;
   e) Cînd a fost scrisă opera și în ce împrejurări.
2. *Teme și motive literare*:
   a) identitate sau/și alteritate (Străinul);
   b) exotismul, orientalismul, balcanismul; orașul, muntele, epidemia etc.;
3. *Imagini/Etnotipuri/Stereotipuri/Imagotipuri*:
   a) auto-imagini/ hetero-imagini;
   b) imagini productive și/ sau reproductive;
   c) imagini pozitive sau negative;
4. *Interpretarea rezultatelor*:
   a) xenofilie/ xenofobie;
   b) manie/ fobie/ filie;
   c) ideologie/ utopie;
5. *Analiza textului*:
   a) abordări intertextuale,
   b) abordări contextuale
   c) abordări textuale;
6. *Personajul:*

a) Tipul de personaj: Străinul/Alter/Alius/Queer/Imagothem;
b) Caracterizarea morfologică și lexicală a personajului;
c) Stabilirea genului: masculin/feminin;
d) Apartenența politică și culturală;
e) Calificarea diferențială: sălbatic *versus* civilizat, barbar *versus* cult, occidental *versus* oriental, om *versus* animal (ființă umană *versus* animalizată), adult *versus* copil (sau ființă infantilizată), ființă superioară *versus* inferioară. Lucruri acceptate/ obișnuite și neacceptate/ ciudate despre străinul reprezentat; Impactul alterității asupra autorului/ asupra cititorului.

[31] Heitman, Klaus, 1995, p. 80

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

Mai mulți comparatiști au propus metode de interpretare pe care imagologii le pot opera pe textul imagotipic sau pe orice altă lucrare ce proiectează imaginea unei identități/ alterități. Acestea pot fi neglijate sau combinate eficient. Totuși, sinteza metodelor pot asigura mai lesne cercetări complexe și corecte. Am încercat și noi o ajustare a metodelor de mai sus pentru alcătuirea unui algoritm de analiză a textelor imagotipice, la care orice cercetare imagologică poate apela.

BIBLIOGRAPHY

1. CARRÉ, Jean Marie. *L'Allemagne vue par les écrivains français au XIXe siècle*. 1928,*apud* MONTERDE, Antoni Marti, *Jean-Marie Carré i els orígens polítics de la imagologia comparatista.* În AFERS, 82, 2015, ISSN: 0213-1471, pp. 1-21, Disponibil: http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/108204/1/655018.pdf . Accesat: 15.07.19
2. CORNEA, Paul. *Delimitari și ipoteze. Comunicari și eseuri de teorie literară și studii culturale*. Iași: Polirom, 2008, pp.245-256
3. DEX online. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/xenofobie . Accesat: 15.07.19
4. HEITMAN, Klaus. *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german*, 1775-1918. București: Univers, 1995, 376 p.
5. LAȘCU, Gheorghe. *Imagologia literară comparată. Cîteva repere teoretice și metodologice*. Disponibil: http://phantasma.lett.ubbcluj.ro/?p=2782 Accesat: 15.07.19
6. LEERSSEN, Joep.*Imagology: On using ethnicity to make sense of the world*. În*Revue d'études ibériques et ibéro-américaines: Les stéréotypes dans la construction des identités nationales depuis une perspective transnationale*. Géraldine GALÉOTE**,** nr. 10, 2016, pp. 13-31. Disponibil: http://iberical.paris-sorbonne.fr/numeros/numero-10-automne-2016/ . Accesat: 15.07.19
7. MOURA, J.M. *L'imagologie littéraire, essai de mise au point historique et critique*. În *Revue de Littérature Comparée* 3 (1992), 271-287.*apud* SÁNCHEZ R. M. *La investigación textual imagológica contemporánea y su aplicación en el análisis de obras literarias.* Disponibil: http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=321827597001 . Accesat: 15.07.19
8. PAGEAUX, D. H. *Literatura generală şi comparată*.București: Polirom, 2000, 245 p., ISBN 9736833771, 9789736833779
9. SIMÕE, Maria João. *Imagotipos literarios: processos de (des)configuração na Imagologia Literaria*. Centro de Literatura Portuguesa, CLP – Universidade de Coimbra, 2007, pp. 9-53. Disponibil:https://estudogeral.sib.uc.pt/bitstream/10316/28919/1/Imagotipos%20liter%C3%A1rios.pdf Accesat: 16.07.19
10. SÁNCHEZ ROMERO, Manuel. *La investigación textual imagológica contemporánea y su aplicación en el análisis de obras literarias*. În *Revista de Filología Alemana*, vol. 13, 2005, pp. 9-27, Madrid, España, ISSN: 1133-0406. Disponibil: http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=321827597001 . Accesat: 15.07.19
11. ŚWIDERSKA, Małgorzata. *Comparativist Imagology and the Phenomenon of Strangeness*. În *Comparative Cultural Studies Comparative Literature* (CLCWeb), 2013, pp. 2-8. Disponibil:

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)

https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2387&context=clcweb . Accesat: 15.07.19

12. TÖTÖSY de ZEPETNEK, Steven. *From Comparative Literature Today Toward Comparative Cultural Studies*. În *CLCWeb*,1999,ISSN 1481-4374, pp. 1-15.Disponibil: https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1041&context=clcweb . Accesat: 15.07.19

BDD-A30540 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:12 UTC)